

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 8. decembra 1875.

O b s e g: Pogled na vojsko zoper poljske miši. — Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske 14. nov. t. l. — Postava o stavbah na Kranjskem. — Ozir na državni zbor Dunajski. — Nemška nestrpnost. — Mnogovrstne novice. — Mati ga izdá. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pogled na vojsko zoper poljske miši.

Res je, da so miši na polji v poslednjih letih velika nadloga postale, al tudi to se iz starih listin vé, da tudi v preteklih stoletjih so polja včasih veliko trpela po miših. Ni pa se čuditi, da se miši množijo z napredkom kmetijstva, po katerem se jim nova prebivališča napravljajo, pa tudi pokončujejo živali, katere miši preganjajo. Zato vidimo, da se miši v nižavah veliko bolj množijo, kakor pa v viših in goratih krajih, kjer se mišji sovražniki poskriti in bolje ploditi morejo.

V novejšem času se miši posebno rado pokončuje s strupi, dopuščenimi in prepovedanimi, in žalibog, da celó nesreče, ki zadevajo ljudi, jih ne odvrčajo od tega, da ne bi se posluževali strupenih sredstev zoper miši. Pa recimo, da se strupi mišim že tako pokladajo, da človek in domača živina do njih ne pride, — al s tem ni odvrnjena škoda, ki zadeva divje živali, da namreč s trupom, mišim namenjenim, se pokonča mnogo zajcev, jerebic itd., največa škoda pa se napravlja s tem, da se morijo mišje kanje, sove, pustovke (mokosevke), vrane, lisice in pa najhuja mišja sovražnika: jež in podlasica. Poslednjih dveh ne boš sicer na polji mrtvih našel, ker se, predno poginejo, umaknejo v luknje. Z vsako mišjo kanjo, ki jo umori kmetovalec, si za prihodnje leto na polje privleče 6000 miš več. Blizo taka se godi tudi s tem, če pokonča eno sovo ali vrano. V želodcu lisic so preteklo jesen našli ostanke od 20 do 50 miš. Še huji lovec poljskih miš pa je ponočni jež, o katerem bi nihče, kdor tega okornega pajdaša pozna, ne verjel, da je tako urnih nog, kedar gre na mišji lov. Ježa pa še prekosí podlasica; ona stakne vse luknje, kjer miši bivajo, in preganja jih celo leto tudi takrat, kedar je do vrba sita; ni ga ne hujega mišjega sovražnika kakor je podlasica, katero človek tako neumno preganja. Naposled pa tudi ne smemo pozabiti na belouško.

Naj potem omenimo še družih sredstev zoper miši, toda s tem pristavkom, da se ona ne morejo primerjati s temi, ki smo jih ravnokar imenovali. To nam bode pa tudi rad verjel vsak, kdor vé, da ena miš od meseca sušca naprej vsakih 4 do 6 tednov počez 10 mladih mišk stori, in da prvo rojene miši že spet v 8 tednih mlade imajo. Po preiskavah natoroznanca Rosenberg-Lipinskega je med 100 miši 75 babilic in en par more leto in dan poroditi 10.000.

Poleg nevarnih strupenih sredstev se rabijo še sledeča:

1. Napeljanje vode, da miši potopi. Al to se ne dá povsod storiti, in zdatno pomaga le še tam, kjer se na mejašnjem polji isto stori.

2. Če se luknje v zemljo vrtajo, v katere se miši same lovijo in potem s količem pobijejo.

3. Če se s posebno mašino z žveplenim puhom mišje luknje pokadijo.

Vsa ta sredstva ne pomagajo zdatno, ako cele sosese se ne vzamejo skupaj in ob istem času isto storé. Posamezen gospodar tako malo premore zoper miši kakor zoper gosence; pa če tudi se cele sosese združijo zoper nje, človek vendar ne opravi veliko zato, ker se tem lože poskrijejo, čem manjše so živalice. Kakor zmirom in zmirom priporočamo, naj človek varuje tiče, ki nam največ gosencí pokončajo, tako moramo tudi tu svoj glas povzdigniti in reči: kmetovalci, varujte gori imenovane živali, ki so najboljši lovci poljskih miš!

Ker so imenovane živali zoper poljske miši velike dobrotnice kmetijstva, mora človeka srce boleti, ako še dan danes vidimo, da neumni ljudje ubite sove in kanje na vrata hlevov in podov pribijajo, mislé, da so veliki junaki zato, da so sovo ali kanjo ubili!

Naj bi duhovni gospodje in učitelji po deželi neutrudljivo podučevali ljudstvo, da pride do razuma, katere živali so mu prijateljice in katere sovražnice.

Naj konečno povemo še nekatera sredstva zoper miši, katera se v pobištvi utegnejo poskusiti. Na Angleškem je zeló v navadi dvojno ogelnokisli barit (doppelt kohlenaurer Baryt) v prah zmlet, ki ni nevaren drugim živalim. Na Francoskem hvalijo morskó čebulo (Meerzwiebel), rabijo jo, da frišno zrežejo in v kaki maščobi crejo; to maščobo potem brez čebule pokladajo mišim, ki po nji poginejo.

Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske

14. novembra t. l.

Nanašaje se na kratko poročilo v poslednjem listu „Novic“ nadaljujemo sedaj opis zborovih obravnáv.

Gospod predsednik baron Wurzbach je začel zbor z nagovorom, v katerem se je ozrl na čas, ki je pretekkel od poslednjega občnega zbora do danes. Spominjal se je najprej smrti presvitlega cesarja Ferdi-

nanda I., v zgodovini kmetijstva nepozabljivega vladarja Avstrijskega, pod katerim ste bili odpravljene desetine in tlaka. Dalje se je spominjal umrlega gosp. Fid. Terpinca, bivšega predsednika družbe kmetijske skozi 18 let in za kmetijstvo, posebno za vpeljanje novega kmetijskega orodja in za povzdigo živinoreje unetega moža. — Spominjal se je pa tudi umrlega dr. E. Coste, bivšega družbinega podpredsednika in v vseh ozirih za domovino našo mnogo zasluženega rodoljuba. — Omenil je potem, da po izstopu viteza Chlumecky-a iz ministerstva kmetijstva, ki je deželi naši veliko pripomogel s podeljenimi državnimi podporami, je grof Mansfeld stopil na čelo tega ministerstva, in ker je sam izvedenec v kmetijstvu, smemo pričakovati, da tudi on bode zdatno podpiral kmetijstvo dežel. — Ko je g. dekan Grabrijan — nadaljeval je predsednik svoj govor — obhajal 50letnico svojega duhovnega pastirstva, je čestitala družba kmetijska njemu, ki ima veliko zaslug za ljudsko šolstvo, kmetijstvo in sploh za domovino našo. — Omenil je gosp. predsednik dalje, da 20. dne t. m. je gosp. France Pirč dosegel 90. leto svoje starosti, in ker starček zdaj med nami v Ljubljani prebiva, ne smemo njega pozabiti, ki se po pravici sme imenovati oče umne sadjereje Kranjske. — Spominjal se je dalje nekaterih važnih postav, ki so bile to leto oklicane ali pa se še le izdelujejo, postave namreč za varstvo polja, za odvrnitev trtne uši, za uravnavo zemljiškega davka, za uredbo zemljiških knjig, preuredbe gozdarske postave. — Sadje- in vinorejska šola na Slapu dobro napreduje, gozdarska šola v Šneperku pa je nehala zato, ker dežela namerava popolno kmetijsko šolo na Dolenskem ustanoviti, v kateri se ima razlagati tudi nauk v gozdoreji. Šola ta je deželi naši sila potrebna in živo želeto je, da se kmalu ustanovi. — Državna podpora za različne razdelke kmetijstva dober sad rodí v deželi naši, kajti očitno se je povzdignila živinoreja, koristnih mašin, posebno mlatilnic je že precejšnje število v deželi itd. — Pri tej priliki je gospod predsednik z zahvalo omenil truda, ki so ga tudi to leto gg. Šollmayr, Seunik in Lasnik imeli z nakupovanjem subvencijske živine. — Naposled je omenil deželi jako koristne podkovne in živinozdravniške šole v Ljubljani, katera letos obhaja 25letnico svojega obstanka in o kateri v današnjem zboru pride posebno poročilo na dnevni red. — Obširni ta govor predsednikov je bil z očitno pohvalo sprejet.

Po govoru predsednikovem se vzdigne dr. Jan. Bleiweis in pravi, da poročilo glavnega odbora o delovanju njegovem od novembra meseca 1874 do novembra 1875 je natisnjeno ležalo že 14 dni pred zborovanjem v družbeni pisarnici gospodom družbenikom v pregled, zato prosi gosp. predsednika, naj dá besedo gospodom družbenikom, ki hočejo o tem govoriti. Ker se na poziv predsednikov nihče ne oglasi — omeni gosp. predsednik — da zbor vzame poročilo brez opazke na znanje.

Tudi račun za leto 1874 in proračun za leto 1875 kakor tudi bilanca o premoženju družbe kmetijske so bili brez opazke na vednost vzeti. Obveljal je pa tudi predlog predsednikov, naj proračun leta 1875 se odobri kot proračun za leto 1876. Zbor soglasno sprejme ta predlog.

Račun za leto 1874 je kazal, da so dohodki znašali 8246 gold. 54½ kr., stroški pa 7695 gold. 19 kr., po takem je ostal v družbeni blagajnici konec leta 1874 znesek od 551 gold. 35½ kr.

Po proračunu za prihodnje leto utegne v blagajnici čez stroške ostati 66 gold. 7 kr. Po bilanci je na koncu leta 1874 zneslo družbino premoženje 35.020 gold. 10 kr.

Po vsem tem so prišli v obravnavo nasveti in predlogi podružnic, o katerih je poročal gosp. dr. Poklukar, za podružnico Vipavsko pa predstojnik njeni gosp. Rih. Dolenc, ki je osebno pričujoč bil. Naj tedaj najprej priobčimo predlog Vipavske podružnice, ki se je tako-le glasil:

„Slavni zbor! Dne 11. tega meseca imela je naša Vipavska kmetijska podružnica letni občni zbor. Pri tem zboru prišla je tudi za Vipavsko dolino kaj važna zadeva vinskih mešetarjev v razgovor, in konečno se je sklenilo, mene v današnji občni zbor sl. kmetijske družbe poslati, da o tej važni zadevi poročam, ter dotične predloge stavim; to častno nalogo hočem po mogočosti rešiti.

Najpoglavitejši pridelek Vipavske doline je vino. Z vinom oskrbeti si mora Vipavec vse, česar potrebuje, ker družih dohodkov nima, kajti onih par grošev, katere si za sadje strži, ali pa par goldinarjev, katere najboljši posestniki za živino potegnejo, to se skora ne sme v poštev vzeti. Vinska kupčija je za Vipavo najpoglavitejša, in kakor vsaka druga, zahteva tudi ona, med prodajalcem in kupcem še tretjo osebo — mešetarja. Mešetarstvo je sicer pri nas jako razvito, vinskih mešetarjev imamo vse polno, pa pri vsem tem je vendar naše vinsko mešetarstvo v jako žalostnem, za kupčijo pogubnem stanju; kajti vedeti je treba, kdo da so naši vinski mešetarji, in kako da svoj posel opravljajo. Ker je vinsko mešetarstvo pri nas čisto prosta ukvara, ukvarja se z njim kdor koli hoče; in tako imamo v eni sami srenji po pet ali še več mešetarjev. Zanikerni gospodar pride na boben, in česa se potem loti? Delaboječ loti se mešetarstva. Drug zanikernež izroči še v pravem času svoje premoženje marljivejšemu sinu; sam pa, da mu ni treba sinu pri delu pomagati — postane mešetar. Tretji pride od vojakov domú; delati noče, in česa se loti? — tudi mešetarstva. Četrty se naveliča rokodelstva, bodi-si mizarstva, čevljarstva ali kakega družega rokodelstva, in tudi on postane vinski mešetar itd. itd.

Kako taki mešetarji svoj posel opravljajo, to je večidel groza videti. Kupca peljejo le tje, kjer se jim največ mešetije obljudi, bode naj vino dobro ali pa tudi prav slabo. Ako se človek tacemu možu zameri, priseže se mešetar, da ne bode vina prodal; in to je navadno tudi resnica, ali je pa vsaj prodaj z velikanskimi težavami v zvezi. Še najbolj gorje pa tistemu posestniku, kateri se je mešetarju zameril, in kateri se je zraven tega še tako daleč pregrešil, da je skusil svoje kletarstvo vsaj nekoliko pametno, pravilno urediti. Takemu gospodarju ne le da mešetar kupca ne pripelje, marveč vsacega še z vsem mogočim obrekovanjem od njega odvrača. „K temu nam ni treba hoditi; on dela po „vinorejski šoli“, ima samo „narejena“ in ne „natiirlih vin“ — tako se usti hudobna mešatarska spaka. Ako se pa kak ptuj kupec do takega mešetarja z naročilom obrne, da mu naj vina kupi ter odpošlje, opravi navadno prav slabo. Ni še tega dve leti, da je nek Gorenc enemu izmed prvih Vipavskih mešetarjev, od katerega se je sploh govorilo, da ima vse Gorence za-se, denar poslal z naročilom, da naj za-nj toliko in toliko vina kupi. In kaj stori mešet? Vino kupi, pa ga ne plača, zraven tega pa tudi Gorencu vsega ne odpošlje, ampak obdrži ga nekoliko za lastno krčmo. Drug, tudi močno sloveč mešet, kateri pa bolj za Trst dela, kupil je tudi pred dvema letoma pri nekem posestniku več vina, pa ga ni koj plačal, ampak obljubil je vino še le potem plačati, kedar bode iz Trsta nazaj prišel. Iz Trsta se je vrnil, al v hišo, kjer je vino kupil, ga pa le dolgo časa ni bilo; a ko konečno vendar pride, se prične izgovarjati, da se mu je vino po-

kazilo, ter da ga ne more plačati. To je bilo pa vse sama gola izmišljaja. Ravno ta mešet ima tudi to dobro lastnost, da nikdar na korist prodajalca, ampak vedno le na korist kupca mešeti; namesto da bi za obadva delal. „Tako moraš vino dati, ako ne, pa ga ne kupimo“ — tako mešetari ta modri mešet.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem. *)

I. razdelek.

O stavbeni privolitvi.

§. 1. Kedaj je treba stavbene privolitve za kako zidanje?

Privolitve h kaki stavbi (zidanji) je potreba, če se hoče kaj na novo zidati, prizidati, prezidati ali na poslopih že stoječih in drugih stavbenih stvareh kaj bistvenega popraviti ali preurediti.

V bistvene popravke se štejejo vsi tisti, kateri se tičejo trdnosti ali varnosti ognja kake stavbne stvari, ali pravic mejašev, ali po katerih zunanje lice poslopja (fasada) drugo podobo dobi, ali se sploh preuredi vseh skupni stan poslopja.

Tu sem posebno spada:

1. če se napravljajo vodnjaki (štirne) in kleti;
2. če se napravljajo novi vodotoki ali se že obstoječi vodotoki in struge preurejajo gledé na izmero, namer in pad;
3. če se na novo stavijo ali preurejajo kurilne naprave in dimniki;
4. če se preuredé stanišča (stanovališča) v štacune, šupe, prešalnice in v druga gospodarstvena poslopja, ali pa se te stvari preuredé v stanišča;
5. če se odstrani ali naredí kakoršnokoli medstenje;
6. če se postavi strelovod;
7. če se preuredí vnanja stran proti ulicam;
8. če se zid predere za duri in okna na ulice ali proti sosednim hišam;
9. če se predrugačijo in povišajo strehe;
10. če se kaj preuredí ali odpravi na nadstropjih, podporah itd.

§. 2. Kedaj se ima stavba naznaniti?

Manjši popravki ali manjše preuredbe, pri katerih ni nobenega gori imenovanih pogojev, se imajo gosposki, katera daje stavbeno privolitev, **) samo naznaniti, predno se začno narejati.

Gosposka ima oblast, izpeljavo teh stvari, če je potreba, odvisno storiti od tega, da se njej v potrdbo predloži načrt, pa mora to od stavbnega početnika zahtevati v 48 urah po storjenem naznanilu; ako ona tega ne stori, ima početnik pravico, popravek ali preuredbo izpeljati.

§. 3. Oproščenje od stavbenega naznanila.

Pri popravkih, ki nameravajo samo vzdrževanje po sameznih delov, pa še tega naznanila ni treba.

Tu sem spadajo posebno:

*) Ker je ta postava, potrjena od cesarja 25. oktobra t. l., zelo važna za hišne gospodarje po mestih in kmetih, zato celo priobčimo v našem listu.

**) Za nemško besedo „Behörde“ vzeli smo med ljudstvom najbolj znano slovensko besedo „gosposka“, čeravno je ta beseda navadna le za cesarske oblasti. Al tudi županstvo je gosposka in ravno v stavbenih zadevah prva gosposka.

Vred.

1. snaženje hiš;
2. narejanje novih tál, če z njimi ni zvezana kaka preuredba na stropnih hlodih in podporah;
3. popravljane duri in oken;
4. pokrivanje streh, če je snova, s katero se krije, ognja varna in se ne spremeni (§. 45);
5. popravljane dimnikov s tem, da se omečejo;
6. popravljane pogoravarnih kurilnih naprav, to je stavljenje in preurejanje peči, kaminov in ognjišč v prostorih, ki so se že dozdej za to rabili in v že obstoječih takih napravah, ki služijo obrtniškem obrtu, kolikor ni s tem zvezano narejanje novih in popravljane starih kurilnih naprav in dimnikov;
7. popravljane že obstoječih vodnjakov (štirn), gnojišč, gnojnih jam, zakotov (sekretov), vodotokov in strug, ako tu ne gre za preuredbo v njih izmeri, nameri in padu.

§. 4. Določba stavbene črte in nivela (vodoravnega površja).

Vsigdar, kedar se hoče na javnih krajih kaj na novo zidati, prizidati ali prezidati, mora stavbni gospodar še pred prošnjo za stavbeno privolitev ali s to prošnjo vred pri gosposki pismeno prositi, da se mu določi stavbna črta in nivel, ter mora predlagati načrt o legi in nivelu v dveh enakih narisih.

Določene stavbene črte in nivela se je prav strogo držati pri vsakem zidanju.

Da se ustanovi (določi) stavbena črta in nivel (nivó), mora gosposka, če je treba še posebej od stavbne komisije (§. 9) napraviti ogled na mestu (lokalni ogled) in to najmanj 48 ur prej razglasiti, ter se morajo k temu o pravem času povabiti posebno stavbeni gospodar in mejaši.

V tem razglasu naj se izreče, da se po izvršenem lokalnem ogledu ne bo ozir imelo na nobene ugovore, razen če bi iz njih postali javni pomisliki.

Pri tem lokalnem ogledu naj se od gosposke pozvejo in določijo krajne in okoliščinam primerne uravnavne črte, ne samo za lego, ampak tudi za nivel (nivó) prihodnje stavbe, ki se bo ali na novo zidala, prizidala ali prezidala. Ugovori stavbenega gospodarja, mejašev in drugih udeležencev naj se pri tem zapišejo.

Ako je treba vsled določevanja stavbene črte kaj zemljišča odstopiti, se mora ravnati po določbah drugega odstavka §. 70.

§. 5. Prošnja za privolitev stavbe.

Stavbni gospodar ima vsakakor dolžnost, tudi če ne bi po svoji prosti volji začel stavbe, še prej ko stavbo pričinja, za privolitev stavbe pismeno prositi pri gosposki, predlagaje jej stavbni načrt v dveh enakih obrisih. (§§. 71. in 80.)

Prošnjam za stavbeno privolitev, katere se predlagajo v imenu tretjih oseb, sa mora pridjati pooblastilo, in kar se tiče oseb, ki niso samovlastne (samosvoje), tudi pooblastilo postavnih zastopnikov.

§. 6. Stavbeni načrt.

Stavbeni načrt mora zapopasti:

1. Lego stavbe po vseh stranéh in njeno obližje, kolikor je treba, da se dá prav spoznati in določiti; vsakakor se morajo razkazati stara poslopja, nahajoča se na stavbnem mestu, tikajoče se hiše ali zemljišča in povedati hišne oziroma parcelne številke in dejanske posestnike, potem razložiti mejašna dvorišča, odpore za vrata in okna, nasproti ležeče ulične črte, potem dolgost in imena ulic;

2. talni črtež in poprečnik podzemeljskih delov (kleti) vseh nadstropij in podstrešja.

teh večih stroškov ne bodo hoteli povrniti. Ta ugovor ima sicer na videz res nekaj v sebi, a le na videz; v resnici je pa popolnoma prazen.

Kdor namreč čebele pred ajdovo pašo prodaja, jih bo prodal ali takemu kupcu, kateri jih bo za pleme ohranil, ali pa takemu, kateri jih bo potem, kedar bodo ajdo obrale, strgal, ter méd in vosek v svoj prid obrnil.

Ako imaš čebele v dzierzoniziranih panjevih, in jih pred ajdovo pašo takemu kupcu prodaš, kateri jih misli za pleme ohraniti, ti bo gotovo, ako je le količkaj umen čebelar, rad toliko več za-nje dal, kolikor več stroškov so ti panjevi zavoljo tega prizadjali, ker imajo premakljivo satovje.

Ako pa čebele takemu kupcu prodaš, kateri jih bo potem, kedar bodo ajdo obrale, strgal, prodaj jih s tem pogojem, da ti bo prazne panjeve s satniki vred potem nazaj dal, ko méd in voščino iz njih pobere.

Pa na to mi boš morebiti odgovoril: No, mi ne bo zopet to več stroškov prizadjalo, da moram prazne panjeve nazaj domú spravljati? — Da ti bo to prevaževanje praznih panjev res nekaj stroškov prizadjalo, se ne dá tajiti, a vendar gotovo še polovice toliko ne, kolikor ti jih prizadene to, če si moraš vsako leto toliko, če tudi le navadnih Kranjskih panjev na novo narediti, kolikor si jih poprejšnje leto pred ajdovo pašo prodal. Le zopet računajmo! Ti imaš, na priliko, svoje čebele v starih Kranjskih panjevih z nepremakljivim satovjem. Prodaš jih navadno pred ajdovo pašo vsako leto en voz, to je, 40 panjev; po takem moraš vsako leto zopet 40 panjev na novo narediti. Računajmo en navaden Kranjsk panj, ki je iz nova narejen, le po 40 soldov, tedaj te bo stalo 40 panjev = 16 goldinarjev. — Ako si dzierzonizirane panjeve napraviš, in jih tudi 40 pred ajdovo pašo s tem pristavkom prodaš, da prazne panjeve po dokončani ajdovi paši nazaj vzameš, te bo to prevaževanje 40 praznih panjev k večjemu kacic 6 gold. stalo, če jih tudi, postavimo, iz Ljubljanske okolice nazaj na visoko Gorenško spravljáš.

Iz rečenega je tedaj razvidno, da tudi tisti čebelarji, kateri čebele pred ajdovo pašo prodajajo, ne bodo imeli zavoljo tega nobene škode, če si nove Kranjske panjeve s premakljivim satovjem napravijo, ampak vsako leto še precej dobička, če si takrat, kedar čebele prodajajo, prazne panjeve nazaj izgovoré.

Z mirno vestjo si tedaj upam svoje nove Kranjske panjeve našim čebelarjem priporočati, ker me je 18letna skušnja obilno prepričala, da so v vsakem oziru veliko boljši, kakor pa stari z nepremakljivim satovjem. —

(Konec prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

I. razdelek.

O stavbeni privolitvi.

(Dalje.)

§. 9. Stavbena komisija.

Potem ko se je predložila prošnja za privolitev stavbe, naj gosposka napravi lokalno komisijo v preskušnjo stavbenega nasnutka.

K tej komisiji se ima privzeti nestransk, pri stavbi nevdeležen izvedenec, in ako gré za zdravstvene ozire, na katere je posebno paziti, tudi en zdravnik. V Ljubljani se imata tudi dva občinska svetovalca vdeležiti te komisije.

H komisijski obravnavi je poklicati gospodarja, stavitelja (stavbovodjo), mejaše, in če stavbeni gospodar

tirja, da naj se zraven pokličejo še drugi vdeleženci, katere on imenuje, tudi tiste.

Ako se stavba stavi na javni cesti ali na železnici, se ima povabiti dotični upravnik.

Ako se pri stavbeni komisiji ob enem določuje tudi stavbena črta in nivel (nivó), se mora narediti oznakilo po §. 4.

Popravki in preuredbe, ki jih je po pozvedenem stanu nasvetovala komisija, je razvidne storiti v načrtu in v komisijskem protokolu.

Reči in razlogi, zaradi katerih mejaši ali drugi vdeleženci — bodi si iz javnih ozirov, ali v varstvo svojih zasebnih (privatnih) pravic — ugovarjajo proti stavbi, se morajo v komisijskem protokolu posebno zapisati.

Na le splošne upore (proteste), ki se izjavljajo brez navedenja določenih prigodkov, se ne bo oziralo; na upore pa, ki so se vložili po zvršenem lokalnem ogledu, se bo le takrat ozir imel, ako se iz njih podajo javni pomislili zoper stavbeni nasutek.

Komisija naj skuša ugovore z lepo poravnati.

§. 10. Gosposka sme izreči, ali se stavba dovoli in pod katerimi pogoji.

Ako se o ugovorih ni popolnoma dosegla sprava ali pa le samo deloma, naj gosposka ugovore, ki so privatno-pravne nature, zavrne na pravdno pot, v vseh drugih ugovorih pa, ki se niso odpravili, naj razsodi sama, in naj vsakakor spozná, na koliko se sme stavba prepustiti po predpisih te stavbene postave in tudi sicer v javnem redu.

Ugovori, ki so pridržani poravnanju na pravdni poti, naj se v uradnem ugovoru vselej posebej navedejo.

Če je neogibno potrebno pri ogledu stopati po sosednem zemljišču v namen stavbenih popravkov, ki so potrebni iz javnih ozirov, naj se dovoli to od stavbene oblastnije, pridržaje si pa odškodbo, katera se ima odločiti po pravdni poti, in proti temu, da se daje primerna završina, katero priznava stavbena komisija.

Gosposka ima pravico, pri stavbeni privolitvi od stavbenega gospodarja tirjati, da naredí v stavbenem načrtu preuredbe, katere so primerne tirjatvam zidave, dopadljivosti in potrebne skladnosti.

Ako se v stavbo dovoli, naj se na oba enaka naris stavbenih načrtov zapiše dovoljenje ter naj se zraven pritisne uradni pečat, potem naj se hrani en naris pri gosposki, drugi pa se izroči stavbenemu gospodarju.

Isto tako je ravnati z načrti, ki se imajo predlagati vsled kacega naznanila (§. 2) ali zaradi določevanja stavbene črte in nivela. (§. 4.)

Odgovor na stavbeno prošnjo se ima naznaniti stavbenemu gospodarju, kakor tudi tistim mejašem in drugim vdeležencem, ki so v pravem času vzdignili ugovore. (§. 9.)

Kakor stavbenemu gospodarju, tako tudi mejašem in vdeležencem je na prosto dano, se pritožiti zoper odgovor na stavbeno prošnjo (§. 92) in oziroma zoper stavbeno črto in nivel. (§. 4.)

Vdeležencem je dopuščeno, pogledati v pisma stavbene obravnave, in ne krateč umetalnih lastninskih pravic, pridobiti si za svoje stroške posnetke protokolov lokalne komisije z načrti vred, kakor tudi posnetke stavbene dovolitve ali prepovedi.

§. 11. Predno stavbena privolitev ne dobi pravne veljavnosti, se ne sme začeti stavba.

Ako pa zoper stavbeni nasutek ni nobene ovire niti v tehničnem niti v javnem oziru, in se tudi niso vzdignili nobeni državljansko-pravni ugovori, utegne že lokalna komisija stavbenemu gospodarju na njegovo zahtevanje, in sicer ne pripušča kake pritožbe, zaznamovati tista dela, katerih se sme lotiti, predno dobi

stavbeno privolitev, na pr., da sme staro poslopje podreti, tla zravnati, dno skopati in ga izzidati do vrha tal.

Pri privatno-pravnih ugovorih pristaja sodnijam razsodba tega vprašanja, ali se ima stavljenje, ki ni ovirano po tem stavbenem redu in tudi drugače ne v javnem oziru (§. 10), opustiti dotle, da pravda izteče, ali če se sme med tem stavljenje začeti in v kateri obsegi in s katerimi omejitvami.

§. 12. Stavbe za obrtnijske namene.

Pri stavbah za obrtnijske započete, pri katerih je po obrtnijskem redu treba dovolitve, naj se stavbena komisija, kolikor se dá, zedini z obravnavo o obrtnijsko-policijski dopustljivosti.

Nikakor se pa ne sme privolitev v kako stavbo dati, predno se ni po obrtnijskem redu pravno veljavno rzsodila dopustljivost obrtnijske naprave.

§. 13. Stavbe v vtrjenih prostorih.

Za vsako stavbo med okolišem vtrjenih prostorov so merodavna za to obstoječa pravila, ter mora stavbeni gospodar predložiti trojne stavbene načrte. Od vseh stavbenih komisij, ki se napravljajo zaradi takih stavb, mora znanje dobiti c. kr. inženirsko vodstvo. Brez dovolitve pristojne vojaške oblasti se ne more dati stavbena privolitev.

§. 14. Javne stavbe.

Pri stavbah, katere država ali dežela stavi v javne namene, se mora vsakakor zaslišati občina glede na določevanje stavbene črte in nivela, ter se morajo tudi zaslišati mejaši in drugi vdeleženci, da utegnejo delati kake ugovore. (§. 88.)

§. 15. Stavbena privolitev se ovrže ali ugasne.

Stavbena privolitev zgubi sama po sebi svojo moč, če se dve leti od dne, ko je dobila pravno moč, ne začne izpeljevati stavba.

Ako se pa vendar še po preteku tega časa ta privolitev rabiti hoče, se utegne, da se le to naznani, stavbena privolitev ponoviti, ako se ni nič preuredilo v lokalnih (krajnih) okoliščinah.

Taka ponovitev privolitve se mora naznaniti vsem tistim vdeležencem, katerim se je bila naznanila prvotna stavbena privolitev.

Stavbeno privolitev, katera se v dveh letih ni izvršila, je moči le tedaj za neveljavno izreči, ako so se, in kolikor so se lokalne okoliščine preuredile, in če to zahteva ozir na javne koristi. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Ozir na državni zbor Dunajski.

Govor poslanca Weberja *)

o obravnavi postave zoper odrtijo 3. decembra. **)

„Nihče ne taji več resnice, da denarna sila svoje črne peruti čedalje bolj in bolj razširja in — mrtvaškemu angelju enako — ljudem skoro vseh vrst s strahovi grozi. Res, gluh in slep mora biti, kdor bi si drznil trditi, da v gospodarskih rečeh nismo v Avstriji vsak dan na slabšem. Ljudsko gospodarstvo je prišlo že v tako grozne sile, da se razlega po vseh deželah obširnega našega cesarstva krik, enak klicu utapljaljočega se, kateri vidi, da zdaj in zdaj bodo valovi nad glavo njegovo skup počili.

*) Poslanec Weber je Moravec in mož naše državno-pravne stranke. Vred.

**) Po stenografičnem zapisniku.

Vničena obrtnija, potrta trgovina, hirajoče rokodelstvo, revno kmetijstvo: vse to steza svoje koščene suhe roke ter pomoči kliče. O slabih časih se povsod in povsod toži. Tri leta že skoro traja ta sila, a zdaj tičimo še globokeje v zadregah, nego smo tičali spočetka, kajti leto 1873 — leto denarnega poloma (kracha) — ni edino krivo vseh teh nadlog. Zakaj tožijo obrtniki, zakaj trgovci, to so že oni sami povedali. Kmetovalec toži o previsokih davkih, on toži o tem, da brez ozira na to, da plačila ne zmore, se davki strogo tirjajo od njega. Bolj pa ko je ljudstvo voljno, težje leži na njem roka očetovske vlade. (Veselost na desni.) Naj se tudi ljudstvo pod bremenom davkov, srenjskih, okrajnih in deželnih naklad zgrudi na tla, ljubeznjiva vlada mu v eno mer le veli: „molči, soldat bodi, pa plačuj!“ (Veselost in dobro-klici na desni.) Da pa je ljudstvu, temu dobremu in pridnemu ljudstvu mogoče, po lestvi davkov splezati do vrha, k temu se sili z vsemi svojimi močmi. O slabi letini trpi, strada in zmrzuje; pridelek je pičel; kar dobi za-nj, je tako debelo, kakor sedem egipčanskih krav. (Veselost.) Če reven tak kmetič slednjič s svojim pičlim božjim blagoslovom pride na sejm in je tako srečen, da dobi za največi del svojega pridelka kar le mogoče malo bankovcev, brž mu z največo prijaznostjo potrka davkar na ramo, češ, naj mu dá skupljene bankovce, da mu jih na poti proti domu ne bo kdo vkradel. (Veselost na desni.) Premožnost je pri nas menda dospela do tje, da ima vsak kmet piščanca — enega piščanca, pravim — ne, da ga dene v lonec, ampak nese ga v davkarijo; res, prav idilno bo videti, ko bodo gospodje davkarji namesto kmeta skubili — zadnje pišče njegovo.

„Pa saj ima kmet še kako živinče, in to mu lahko, hribu enako, pezo davkov nositi pomaga!“ Pač res! Al slavna vlada dobro vé za razloček med kmetom in živino. (Veselost na desni.) Res je, živina bi kmetu lahko pomagala; za živinorejo je treba soli, soli za živino pa slavna vlada ne more dajati, ker bi utegnil kmetič priti v skušnjavo, da bi sèm ter tje z živinsko soljo svoj krompir solil, in kdo vé, kako bi to teknilo njegovi človeški ponosnosti, če ne bi morda po tem oba davkarska objekta (živinče in kmetič) postala si enaka, kakor jajce jajcu. (Smeh.) Previdnost je zmiraj dobra reč, posebno pa vladna previdnost.

Če toži kmet, kako visoki so davki, če toži dalje, s kako ostrostjo se pobirajo; če je slednjič prišel tako daleč, da isti čas ali celó sploh več ne more plačati davka, in če tudi vojak, ki kaznovanemu revežu zadnji grižljaj spred ust jemlje, ne pomaga, potem ubožčeka z ženo in otroci vred brez usmiljenja čez prag posade, premoženje njegovo pa prodajo — če tudi le za par grošev; vsaj se je nedavno zgodilo, da bilo je na Českem posestvo, 4000 gld. vredno, zavoljo 8 gld. dolgá na davkih prodano za 850 gold.! (Čujte! na desni.) Po več okrajih na Moravskem ni ga skoro tedna, da ne bi šlo kako posestvo po sodnji na kant in navadno za manj, nego so cenjena. Ljudstvo se je po vseh svojih močéh prizadevalo vbrantiti se razposedanja, snovalo je s pičlimi pripomočki posojilnice; cvetele so in rodile dober sad, nihče pri njih ni zgubil ne vinarja, in vendar, glejte, dasiravno so te posojilnice državi nesle lep denar na davkih, slavna, ljubeznjiva, za blagor podložnih po očetovsko skrbna vlada razrušila je ravno najbogatejše posojilnice ali založnice! S tem je ubila pač tudi svojo lastno molzno kravo, pa kaj dé to? Molzna krava možem nepričakovanega napredka vsaj škodovati ni mogla. (Veselost na desni.)

Naj bodo pritožbe še tako glasne, do vladne mize ne prerinejo, — naj se tudi milijoni nakopičijo v žepih posameznih, kmetijstvu srčno kri izsesajočih pijavk, —